

Virtuální souborový systém *(Virtual File System, VFS)*

operační systém musí poskytovat prostředek pro perzistentní uložení dat a jejich správu

soubor =kontejner pro data

souborový systém umožňuje organizaci souborů a přístup k nim

tradiční souborový systém System V file system, s5fs, původně i v BSD systémech, byl součástí jádra

4.2 BSD Fast File System, FFS

souborový systém byl dále součástí monolitického jádra a s5fs a FFS nemohly koexistovat v jednom operačním systému

navíc, cenná data mohou být uložena i v souborových systémech jiných operačních systému MS-DOS, později Windows, ...

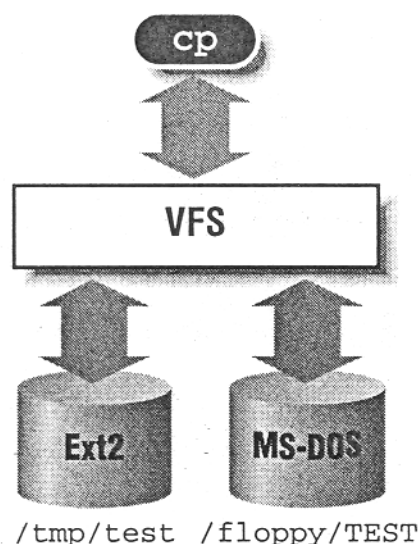
operace nad soubory, systémová volání, se "jenom" různě vykonávají

VFS je vrstva jádra obsluhující všechna systémová volání pro souborový systém a poskytuje rozhraní současně pro různé souborové systémy
(SunOS 1986)

příklad

```
$ cp /floppy/TEST /tmp/test
```

`/floppy` je bod začlenění diskety se souborovým systémem operačního systému MS-DOS

(a)

```
inf = open("/floppy/TEST", O_RDONLY, 0);
outf = open("/tmp/test",
            O_WRONLY|O_CREATE|O_TRUNC, 0600);
do {
    l = read(inf, buf, 4096);
    write(outf, buf, l);
} while (l);
close(outf);
close(inf);
```

(b)

Zdroj: Bovet P., Cesati M.: *Understanding the LINUX KERNEL*

souborové systémy podporované VFS můžeme rozdělit do třech skupin

diskové souborové systémy

- s5fs, FFS, Ext2(Linux)
- MS-DOS, Windows
- ISO9660 CD-ROM souborový systém
- ostatní

síťové souborové systémy

- NFS, Network File System (Sun)
- SMB, Server Message Block (Microsoft)
- NCP, NetWare Core Protocol (Novell)

speciální souborové systémy

- nespravují diskový prostor, devfs (Unix, Linux)

Linux VFS

zavádí obecný souborový model schopný reprezentovat všechny podporované souborové systémy

zrcadlí tradiční souborový systém operačního systému Unix s cílem minimální režie pro nativní souborový systém

jádro nemůže přímo obsahovat kód pro jednotlivé funkce jako je **read()**, namísto toho pro každou operaci použije ukazatel na imlementující funkci pro daný souborový systém

souborový systém je po otevření ve VFS reprezentován datovou strukturou **file**, která obsahuje položku **f_op**, která obsahuje ukazatel na funkce specifické pro konkrétní typ souborového systému

pro operaci **read()** z příkladu bude položka **f_op** údajové struktury **file** obsahovat ukazatel na funkce pro MS-DOS a volání funkce **read** je nepřímé

```
file->f_op->read(...);
```

pro operaci **write()** položka **f_op** údajové struktury **file** bude obsahovat ukazatel na funkce pro Ext2

na model můžeme nahlížet objektivě

objekty jsou implementovány jako záznamy s položkami obsahující data a položkami obsahující ukazatele na funkce, odpovídající metodám objektu

obecný souborový model se skládá z objektů následujících typů

objekt **superblok**

uchovává globální informace o souborovém systému

objekt **iuzel** (vuzel, *inode*, *vnode*)

uchovává informace o jednotlivém souboru, číslo iuzlu jednoznačně identifikuje soubor v souborovém systému

objekt **soubor** (*file*)

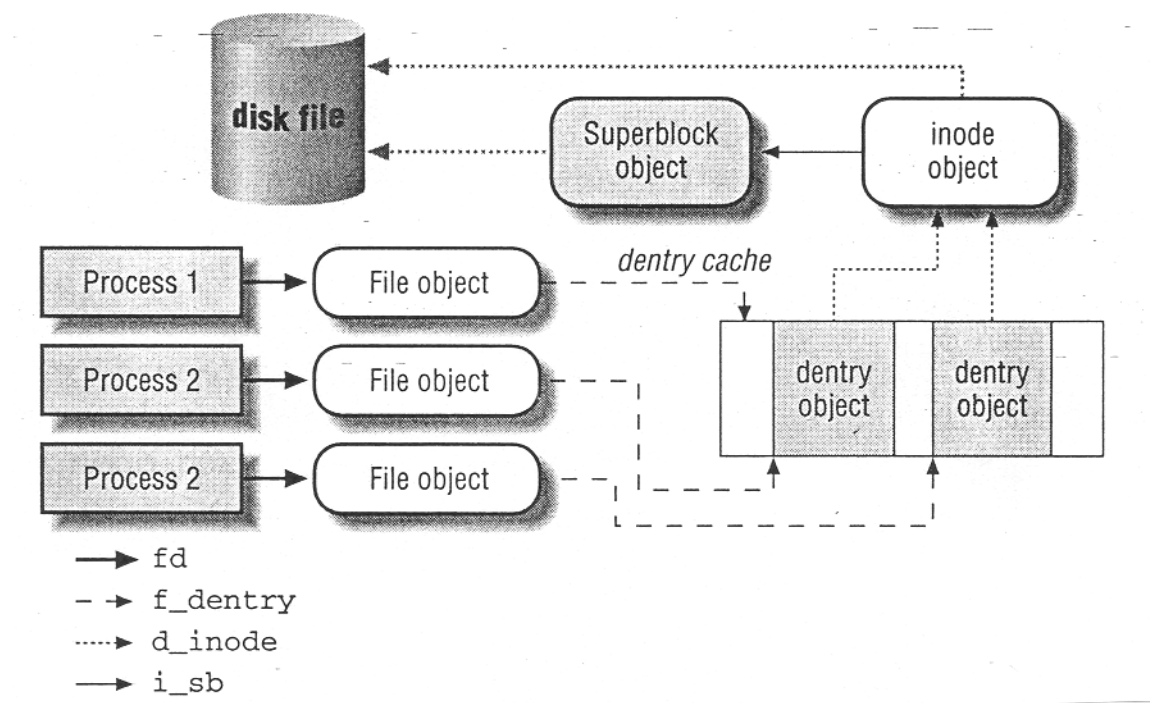
uchovává informace o interakci mezi otevřeným souborem a procesem

objekt **položka adresáře** (*directory entry*, *dentry*)

uchovává odkaz na soubor odpovídající položce adresáře, uložení této informace na disku se pro jednotlivé typy souborových systémů liší

příklad

tři procesy otevřely tentýž soubor, dva z nich použily stejný odkaz (*hard link*)

Zdroj: Bovet P., Cesati M.: *Understanding the LINUX KERNEL*

VFS obsahuje mezipaměť nedávno použitých položek adresáře (*dentry cache*), urychluje převod cesty v adresáři na uzel poslední součásti cesty

některá systémová volání nevyžadují volání specifických funkcí konkrétního systémového souboru

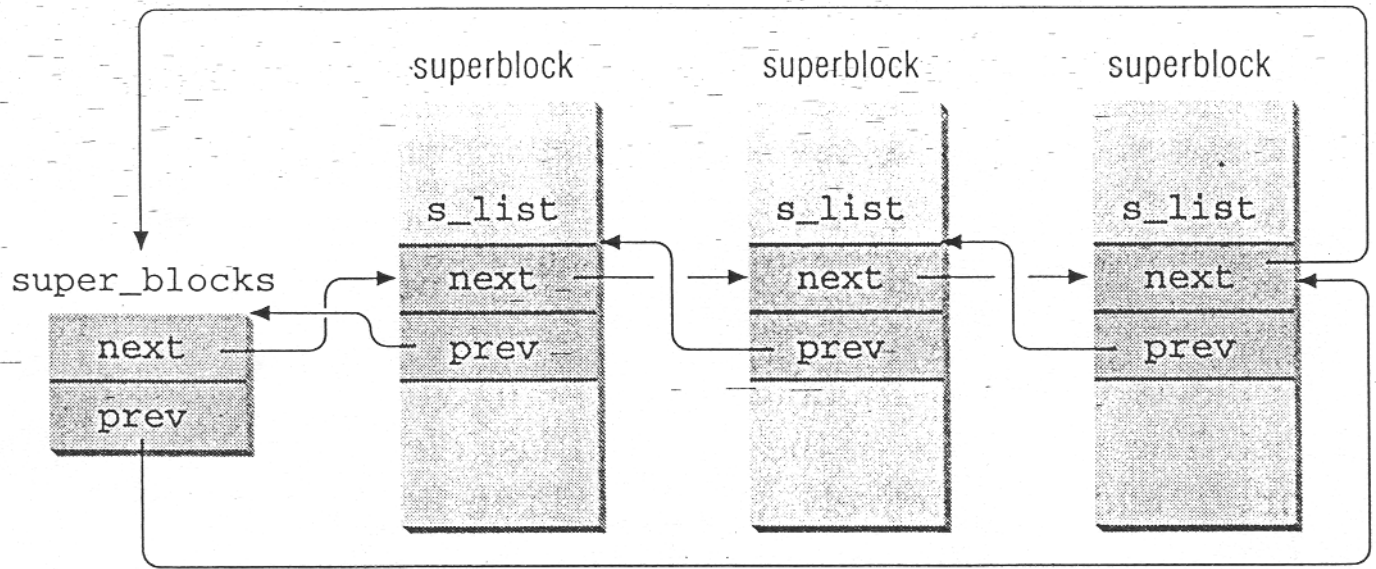
například **lseek ()** , které nastavuje pozici v souboru pro další operaci je atribut, který se vztahuje k interakci otevřeného souboru a procesu, vyžaduje modifikaci jenom odpovídajícího objektu typu soubor a je tedy nezávislé na typu souborového systému

objekty superblok

záznam **super_block**

s_list	ukazatelé pro seznam superbloků
s_blocksize	velikost bloku v bytech
...	
s_dirt	příznak modifikování
s_type	typ souborového systému
s_op	metody superbloku
...	
s_root	položka adresáře adresáře začlenění
...	
s_dirty	seznam modifikovaných iuzlů
u	specifické informace pro souborový systém

všechny objekty superblok (jeden pro začleněný systém) jsou spojeny v obousměrném spojovém seznamu

Zdroj: Bovet P., Cesati M.: *Understanding the LINUX KERNEL*

údaje v položce **u**, například bitová mapa přidělených bloků, jsou kopírovány do paměti z důvodu efektivity

jsou-li tyto údaje změněny superblok na disku se musí aktualizovat, což se zaznamená v příznaku **s_dirt**

označené superbloky se periodicky kopírují na disk

metody objektu superblok jsou v záznamu **super_operations**, kterého adresa je v poli **s_op**

VFS potřebné operace, například přečtení iuzlu **read_inode()**, volá

```
sb->s_op->read_inode(inode);
```

příklady operací superbloku

read_inode(inode)

čte údaje z iuzlu na disku a vyplní položky objektu iuzel

write_inode(inode)

aktualizuje iuzel na disku z obsahu položek objektu iuzel

delete_inode(inode)

odstraní datové bloky obsahující soubor, diskový iuzel a VFS iuzel

put_super(super)

uvolní objekt superblok (odpovídající souborový systém je odčleněn)

...

v operacích se nenachází metoda **read_super** pro čtení superbloku z disku

uvedené metody jsou metody objektu superblok pro začleněný souborový systém

metoda **read_super** je metodou objektu reprezentujícího typ souborového systému, která je volaná při začleňování souborového systému systém

objekty iuzel

všechny informace o souboru potřebné pro práci souborového systému se souborem jsou v iuzlu, speciálně jde o ukládání a vybírání informací uložených v souboru

jméno souboru je více nebo méně náhodné označení souboru

jedinečná reprezentace souboru je iuzel

v paměti má tvar záznamu **inode** s položkami

i_hash	ukazatelé na rozptýlený (<i>hash</i>) seznam iuzlů
i_list	ukazatelé na seznam iuzlů
i_dentry	ukazatelé na seznam položek adresáře
i_ino	číslo iuzlu
i_count	počítadlo použití
i_mode	typ souboru a přístupová práva
i_nlink	počet odkazů
i_uid	identifikátor vlastníka
i_gid	identifikátor skupiny
i_size	velikost souboru v bytech
...	
i_blksize	velikost bloku v bytech
...	
i_op	operace iuzlu
i_sb	ukazatel na objekt superblok
...	

i_state	příznak stavu objektu
...	
u	specifická informace pro typ suborového systému

pokud se změní hodnoty položek, které jsou v diskovém uzlu, hodnota položky **i_state** bude **I_DIRTY**

každý inode objekt je vždycky v jednom ze tří obousměrných spojových seznamů

- seznam nepoužívaných (volných) iuzlů – **inode_unused**
- seznam používaných iuzlů – **inode_in_use**
- seznam modifikovaných iuzlů – **s_dirty**

vytvořených položkou **i_list**

objekty inode v seznamech používaných a modifikovaných iuzlů jsou také v rozptýlené tabulce – **inode_hashtable**

položka **i_op** obsahuje adresu záznamu **inode_operations** s metodami objektu iuzel

create(dir, dentry, mode)

vytvoří nový diskový iuzel pro obyčejný soubor sdružený s objektem položka adresáře

lookup(dir, dentry)

hledá v adresáři iuzel odpovídající jménu souboru v objektu položka adresáře

link(old_dentry, dir, new_dentry)

vytvoří nový odkaz na soubor specifikovaný parametrem **old_dentry** v adresáři **dir**, jméno nového odkazu je v **new_dentry**

unlink(dir, dentry)

odstraní odkaz specifikovaný **dentry** z adresáře **dir**

symlink(dir, dentry, symname)

vytvoří nový iuzel pro symbolický odkaz

mkdir(dir, dentry, mode)

vytvoří nový adresář

rmdir(dir, dentry)

odstraní adresář

mknod(dir, dentry, mode, rdev)

vytvoří nový iuzel pro speciální soubor

...

objekty soubor

objekt soubor opisuje interakci procesu s otevřeným souborem
je vytvořen když je soubor otevřen a vytváří ho záznam **file** s
položkami

f_next	ukazatel na další objekt soubor
f_pprev	ukazatel na předcházející objekt soubor
f_dentry	ukazatel na združený objekt položka adresáře
f_op	ukazatel na tabulku operací
f_mode	mód přístupu k souboru
f_pos	pozice v souboru
f_count	počet použití objektu
...	

objekty soubor nemají odpovídající obraz na disku a proto
nemají položku, do které se zaznamená jejich modifikace

každý objekt soubor je na jednom ze dvou obosměrných
kruhových seznamů

- seznam nepoužívaných objektů soubor, položka
f_count je nulová
- seznam používaných objektů soubor

položka **f_op** obsahuje adresu záznamu s operacemi nad souborem pro souborový systém

```
llseek(file, offset, whence)
```

```
read(file, buf, count, offset)
```

```
write(file, buf, cont, offset)
```

...

objekty položka adresáře

v modelu je adresář soubor obsahující seznam souborů a adresářů

po přečtení položky adresáře je transformována na objekt položka adresáře

objekt položka adresáře se vytvoří pro každou část cesty v adresáři

pro /tmp/test se vytvoří tři objekty položka adresáře

objekt nemá odpovídající strukturu na disku, neobsahuje tedy položku pro zaznamenání modifikace

položky záznamu **dentry** jsou

d_count	počítadlo použití objektu
d_inode	iuzel sdružený se jménem souboru
d_parent	objekt položka adresáře rodiče
d_mounts	objekt položka adresáře pro kořen začleněného souborového systému
d_covers	objekt položka adresáře pro bod začlenění souborového systému
d_hash	ukazatelé na rozptýlený seznam
d_lru	seznam nepoužitých objektů položka adresáře
d_alias	ukazatelé pro seznam pro seznam objektů položka adresáře združených s iuzlem
d_name	jméno souboru
d_op	metody objektu položka adresáře
d_sb	objekt superblok souboru
...	

objekty položka adresáře se uchovávají v mezipaměti objektů
položka adresáře (*dentry cache*)

nepoužívané objekty položka adresáře mají v položce **d_count**
hodnotu nula, přičemž **d_inode** ukazuje na združený iuzel a
jsou pomocí položky **d_lru** uchovávány v obousměrném
kruhovém seznamu

používané objekty položka adresáře združené s objektem `iuzel` jsou uchovávány v obousměrném seznamu specifikovaném položkou `i_dentry` objektu `iuzel` pomocí položky `d_alias`

používaný objekt položka adresáře se stane negativní, když je zrušen poslední odkaz na odpovídající soubor a objekt položka adresáře se vloží do seznamu nepoužívaných

pro zrychlení přístupu k objektům položka adresáře se používá rozptýlená tabulka (*hash table*), přičemž hodnota rozptylové funkce se vytváří z adresy objektu položka adresáře a jména souboru, objekty položka adresáře se stejnou hodnotou rozptylové funkce jsou v seznamu vytvořeném pomocí položky `d_hash`

metody objektu položka adresáře jsou v záznamu `dentry_operation`, kterého adresa je v položce `d_op`

metody jsou například

`d_hash(dentry, hash)`

vypočítá hodnotu rozptylové funkce, `hash` obsahuje jméno souboru a vypočtenou hash hodnotu

`d_compare(dir, name1, name2)`

porovná jméno `name1` v adresáři `dir` se jménem `name2`, pro MS-DOS `'xxx' = 'XXX'`

`d_delete(dentry)`

...

soubory sdružené s procesem

každý proces má svůj pracovní adresář a kořenový adresář

adresa záznamu s touto informací je v položce **fs** deskriptoru procesu

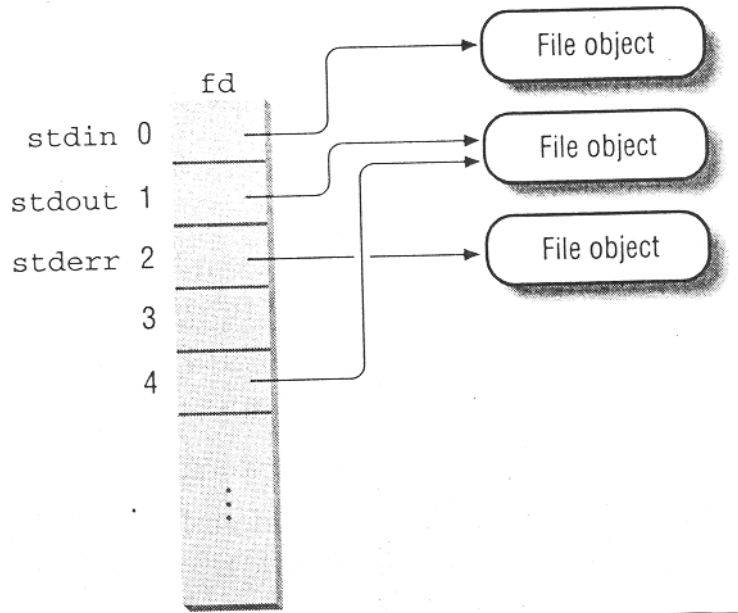
```
struct fs_struct {
    atomic_t count;
    int umask;
    struct dentry *root, *pwd;
};
```

položka **count** specifikuje počet procesů sdílejících záznam **fs_struct** a položka **umask** slouží k nastavení začátečních přístupových práv k nově vytvářeným souborům

v položce **files** deskriptoru procesu je adresa na záznam obsahující položku **fd**, což je ukazatel na pole ukazatelů na objekty soubor

pro každý soubor s prvkem v poli **fd** je index prvku deskriptor souboru

vzhledem např. na systémové volání `dup()` mohou dva deskriptory souboru odkazovat na stejný objekt soubor

Zdroj: Bovet P., Cesati M.: Understanding the LINUX KERNEL

připojení souborového systému

před začátkem používání souborového systému se musí vykonat dvě operace

- registrace
- připojení (začlenění)

registrace se vykoná buď při zavádění operačního systému (*boot*) nebo při zavedení modulu implementujícího souborový systém

po registraci souborového systému má jádro k dispozici jeho specifické funkce a souborový systém takového typu může být připojen

souborový systém, kterého kořenový adresář je kořenem systémového stromu adresářů se nazývá kořenový souborový systém

ostatní souborové systémy můžou být připojeny k systémovému stromu adresářů

adresáře, na které jsou připojeny souborové systémy se nazývají body připojení

registrace souborového systému

Linux je možné konfigurovat tak, aby rozeznával všechny potřebné typy souborových systémů při překladu jádra

kód implementující souborový systém může být zaveden také dynamicky jako modul

každý typ souborového systému je reprezentován objektem **file_system_type**, který má položky

name	jméno souborového systému
fs_flags	příznaky připojení, např. FS_REQUIRES_DEV
read_super	metoda pro čtení superbloku
next	ukazatel na následující prvek seznamu

připojení kořenového souborového systému

z (diskového) zařízení se pokouší přečíst superblok voláním metody **read_super** registrovaných objektů

file_system_type, uspěje pouze volání pro souborový systém kořenového zařízení - **ROOT_DEV**

pro / vytvoří objekt iuzel a objekt položka adresáře

nastaví položky **root** a **pwd** procesu **init** na objekt položka adresáře /

vloží první prvek do seznamu připojených souborových systémů

připojení všeobecného (generického) souborového systému

standardní tvar příkazu pro připojení

mount -t typ zařízení adresář

odevzdá jádru fyzické zařízení, na kterém je souborový systém a jeho typ a adresář kam bude ve stromu adresářů připojen nový souborový systém

předcházející obsah tohoto adresáře (pokud nějaký byl) se stane neviditelný dokud nový souborový systém zůstane připojen

příklad

```
mount -t iso9660 -o ro /dev/cdrom /mnt/cdrom
```

jádro prohledá seznam registrovaných typů souborových systémů a získá ukazatel na objekt **file_system_type** s požadovaným typem souborového systému

nalezne nebo vytvoří objekt **dir_d** položka adresáře pro specifikovaný adresář (a)

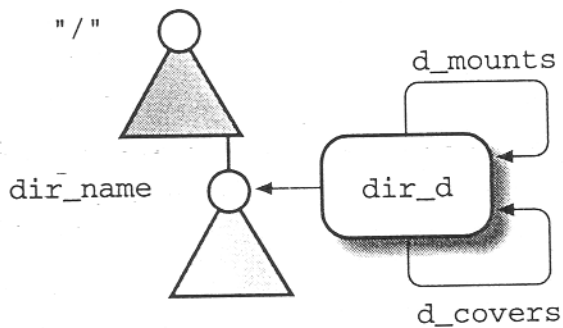
zavolá metodu **read_super** na získání objektu superblok nového souborového systému, přičemž položka **s_root** objektu superblok ukazuje na objekt položka adresáře kořenového adresáře souborového systému, který má být připojen (b)

přidá další prvek do seznamu připojených souborových systémů

položku **d_mounts** objektu **dir_d** nastaví na hodnotu položky **s_root**, tj. kořenový adresář připojovaného souborového systému

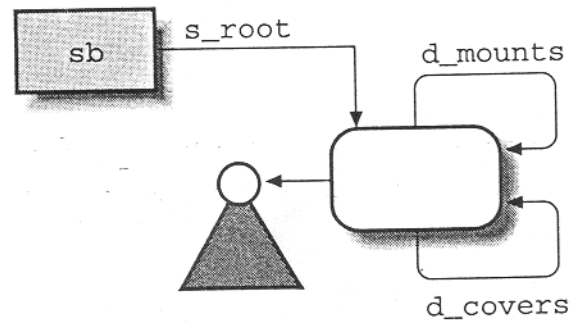
položku **d_covers** objektu položka adresáře kořenového adresáře připojovaného souborového systému nastaví na objekt **dir_d** (c)

System's Directory Tree Before Mounting

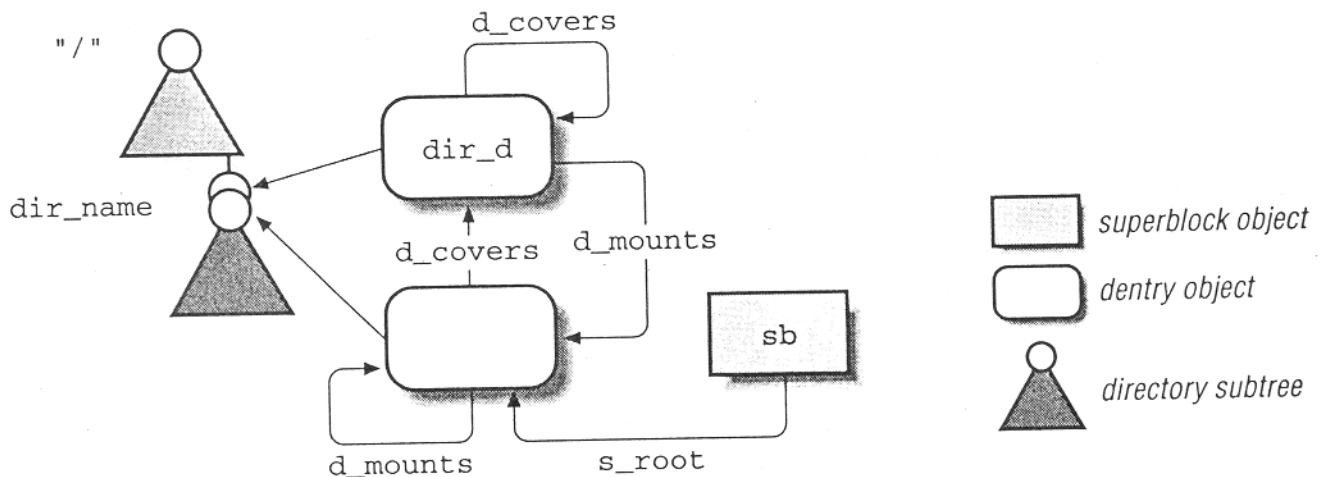
(a)

File System to Be Mounted

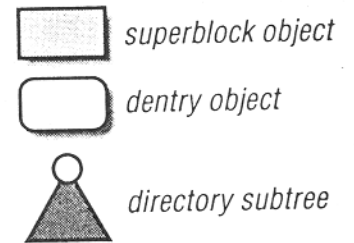

(b)

System's Directory Tree After Mounting

(c)

Zdroj: Bovet P., Cesati M.: *Understanding the LINUX KERNEL*

odpojení souborového systému

postup je v zásadě opačný

nelze odpojit souborový systém, kterého soubory jsou používány

nelze odpojit kořenový systém souborů

změněné objekty se zapíšu na disk

prohledávání cesty k souboru

cílem je, aby VFS ze zadané cesty k souboru určil odpovídající uzel

cesta se rozdělí na posloupnost jmen souborů, které všechny, kromě posledního, musí být adresáře

je-li začáteční znak /, cesta je absolutní a prohledávání začne adresářem

běžící->fs->root

jinak prohledávání začne v adresáři

běžící->fs->pwd

následně se hledá v adresáři položka s prvním jménem v cestě, čím se získá uzel prvního adresáře v cestě

postup se opakuje až projdeme celou cestu

celý naznačený postup značně urychluje mezipaměť objektů položka adresáře

přítom nutno vzít v úvahu

- přístupová práva pro každý adresář
- jméno může být symbolický odkaz a postup musí pokračovat pro všechny části cesty v symbolickém odkazu
- vznikne-li symbolickými odkazy kruh, musí být identifikován a prohledávání skončit chybou
- jméno může být bod připojení souborového systému a prohledávání musí pokračovat v novém souborovém systému

zamykání souborů (file locking)

operační systém UNIX byl navržen se souběžným přístupem k souborům více procesy

obdobně jako u sdílených proměnných vzniká problém synchronizace

POSIX požaduje mechanismus zamykání umožňující zamknout libovolnou část souboru – od jednoho bytu až celý soubor

jelikož je možno zamykat soubor po částech proces může vlastnit několik zámků

pokud je nějaká část souboru zamknuta a jiný proces nekontroluje její zamčení, může jiný proces k zamčené části přistoupit

takovéto zámky se nazývají poradní (*advisory locks*) a vyžadují spolupráci procesů

jsou implementovány na bázi systémového volání **fcntl()**

tradiční varianty BSD implementují poradní zámky systémovým voláním **flock()**, které však neumožňuje zamykání částí souboru, ale jenom celý soubor

tradiční varianty Systému V poskytují systémové volání **lockf()**, co je jenom rozhraní k **fcntl()**

navíc System V R3 zavedl mandatorní (*mandatory*) zámky, kdy jádro kontroluje zamčení souboru při každém volání **open()**, **read()**, **write()**

soubor je označen pro mandatorní zamykání nastavením bitu **SGID** a nulováním oprávnění x pro skupinu, co jinak nedává smysl

mandatorní zámky jsou aktivovány a deaktivovány pro souborový systém příznakem **MS_MANDLOCK** při připojení souborového systému

když je příznak **MS_MANDLOCK** nastaven, **flock()** vytváří poradní zámky a **fcntl()/lockf()** vytváří zámky mandatorní

když příznak **MS_MANDLOCK** není nastaven obě systémová volání vytváří poradní zámky

bez ohledu na to, jestli procesy používají poradní nebo mandatorní zámky mohou využívat

- sdílené (*shared*) zámky pro čtení
- výhradní (*exclusive*) zámky pro psaní

libovolný počet procesů může vlastnit sdílené zámky, ale jenom jeden proces může vlastnit výhradní zámky

okamžitý zámeček	požadovaný zámeček	
	čtení	zápis
žádný	ano	ano
čtení	ano	ne
psaní	ne	ne